

4. Sure Keisri-härra polest kinnitedu täütja-sädusse tükki, :
mes perrismoiside al ellawa tallorahwa perrast selle 1819
ajastajal wäljaantu Lihwlandi-ma tallorahwa sädusse
mannu omma pantu. -Rija linnan, 1845 (Rija : F. Hác -
ker). - Riia - 18 lk. ; 4□ 214x171 mm. – A 30.481: 2

b24372924

EST.MF. 3968

342.54(17.431) 21 su.
Sire Keisri-herra polest kinnitedu

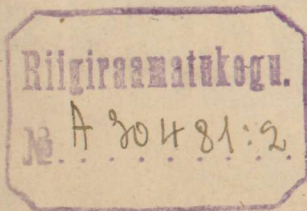
täütja-sädusse tükki,

mes

perrismoiside al ellawa tallorahwa perrast selle 1819
ajastajal wäljaantu

Lihwlandi-ma tallorahwa sädusse mannu

omma pantu.

22. v 40.
K. 2. -
K. Naanini.

Rija linnan,
trükkitu Häckeri kirjabega.
1845.

I.

Saisuffest mõisa-wannambide ning tallorahwa waijel.

§. 1.

Tallorahwa sädus 1819 ajastajast, mes mõisa perriswannambale ma ommandusse digust ning täwwelikko meelwalda annap, sedda maad omma tahtmissi perra pruksi, jääp liikmata kindmas.

Tähhendus: Kredit-kassa kohto offaliste koggodusse nõupidamisse perra, om neil mõisa-wannambil, ke kredit-kassa kohto wõlglassi omma, ennegi sīs lubba, tallomaad mõisa nurmi alla wõtta, kui sedda enne kredit-kassa kohto polest om perraantu.

§. 2.

Misammute jäwa ne tallorahwa sädusse tükki 1819 ajastajast liikmata kindmas, mes ma perriswannambide ning tallorahwa saifust tõine tõise waijel rent-kontrakte perrast säewa; siski peap neide tükke täwwembas teggemisse tarbis perran tullewid saadmissi petama.

A. Kontrakte teggemissest ülleütselt.

§. 3.

Kik rent-kontrakti peawa kirjotedu ollema, nida, et kaibussi lepniste perrast, mes sisonnaga omma tettu, üttelgil wiisil ning üttegi kohto een ei pea wastawoetama. Kui mõisa-wannamb kontrakti es olles kirjaga tennu, sīs saap temma, koggokonna-ladiko hääs, 30 hõppe rubla trahwi alla. Ent kunna selle kontrakti-asja üttelinne kordasäädminne eigen kubernemangun mitte häste wõimolik ei olle, sīs saap säetus, et enne sisonnaga tettu lepnisse kindmas jäwa, seni kui eddispäide kontrakte umbretettas, ni et wahhest teo-

orjusse eest rahha ehk wilja massetas, ehk rahha nink wilja eest teo=orjust orjatas, ehk et rentnik maad kääst ärra annap ehk kolep.

Tähendus: 1) Digus, kontrakte templimatta papre päle kirjotada, saap finnitendus.

2) Om mõista, et kirjotedu kontrakti, mes nüüd jo omma tettu, omma säetu aja päle kindmas jäwa, kui nemma ka nida ei olle tettu, kui siin om ettekirjotedu.

§. 4.

Nisuggutse kirjotedu rent=kontrakti peawa kihhelfonna=kohto polest finnitetama, ke perra peap kaema, kas kontrakte sisse katekalolissi nink säratsid sõnnu ei olle pantu, mes perran sedda tallomeeste kahjus wdis ärrafelletada. Kontrakti sawa kolmen kirjan kihhelfonna=kohtode sadetus, minkist üts sinna kohtode jääp. Kreisrihtikohtul om se ülle walwa, et neid säadmisse korraperast petas.

Tähendus: Eggal mõisa=wannambal om lubba, kontrakte tarbis lehti walmis laske trükki.

§. 5.

Egga kontrakti teggemisse man peap, selle 1819 ajastajal wäljaantu talorahwa sädusse 482 §. 4. tükki perra, selgeste nink täwweste kirja pantama, määratse tallo assi ommawa. Kui se teggemata jääp, sis ei pea kohto maja=hädumisse ülle ütete kaibust wastawõtma.

§. 6.

Kui kontrakti teggemisse man middake essiärralikkult ei olle säetu, sis om se lõpnu, kui rendi=ma ärramüwas ehk perrisrendi päle antas, ent sis peap mõisa=wannamb rentnikkule kahjotassumisses eggäutte puduwa rendi=ajastaja eest 10 prozenti ajastaja rendi=rahha summast andma.

§. 7.

Kui rent=kontrakt otsa om lännu, sis om mõisa=perriswannambal ehk sel, kelle käen mõisa pandis om, digus, perremehhele eddispiddist tallopiddamist üllesüttelda, ent temma peap sedda sel ajal, mes sädussen ehk kontraktin om säetu, perremehhele teda andma. Sedda digust ei woi mõisa=wannamb mitte ütete tõise kätte anda, mesperast sis, kui mõisa=perriswannamb ehk mõisa=pandispiddaja essi sääl ei ella, tallo=assend ennege kihhelfonna=kohto perraandmisses wõip üllesüttelda, mink man mõisa=wannamba tallitaja kohtule peap ärrafelletama, mesperast temmal waja om, sedda tallo=assend üllesüttelda.

B. Mõnnesuggutisist essiärralikkuisst rent=kontraktest.

a. Teo=orjusse kontraktest.

§. 8.

Neide kontrakte sissen peap selgeste säetama, kuis suur, mink suggune teo=orjus peap ollema nink mil ajal neid teo=päiwi peap tettare.

§. 9.

Teo=orjusse kontrakte sisse ei olle mitte muido lubba orjusse säadmisse tingi=ehk ossa=kaupa panda, kui et se ossa=tükki surus nink ne päiwa, mes selle eest tullewa mahha arwata, selgeste nink kindmaste sawa üllespantus. Neide teo=päiwi arw ei tohhi eal wähhamb olla, kui sedda siin allamal nisuggutse tõ tarbis säetas.

§. 10.

Ne tõ, mes teo=orjusse kontrakte perra tullewa tetta, peawa, kui ka kontraktin sest middage ei olle üllespantu, nida arwatama.

- Eesmätsse künni man tullep ütete wakka=ossa põllo=ma eest, mes 10,000 Rootsi □ künart suur om, 1 hobbese=päiw, ent toise künni (kõrdamisse) nink kolmanda künni man $1\frac{1}{2}$ wakka=ma eest üts hobbese=päiw arwata; kui põllo=tõdd tingi=ehk ossa=kaupa tettare, sis sawa ütete wakka=ossa kolmekõrralisse kündmisse nink äestamisse eest nelli nink üts pool hobbese=päiwa arwatus.
- Wõimo man arwatas nelli jalgsi=päiwa, rehhepesmisse man kolm jalgsi=päiwa nink hainateggemisse man kats jalgsi=päiwa wakka=ossa ma päle. Kui rehhi mitte wakka=ossa kaupa ei peeta, sis saap kätte koorma eest, mist eggäuts nellikümmed punda weap, $1\frac{1}{2}$ jalgsi päiwa arwatus.
- Kartohwli ülleswõtmisse, ärraweddamiisse nink paigale pannemisse man ossa=tükki perra sawa wakka=ossa ma eest 15 jalgsi=nink 3 hobbese=päiwa, linnakamisse nink linnaseemne lõikmisse eest 8 jalgsi=päiwa, ent ristikhaina teggemisse man 4 jalgsi=päiwa wakka=ossa ma päle arwatus.
- Ristikhaina=koerre kündmisse eest peap üteteajastajalisse ristikhaina man $1\frac{1}{2}$ hobbese=päiwa, kateajastajalisse ristikhaina man 2 hobbese=päiwa wakka=ossa ma eest mahha arwatama; kolmeajastajalisse ehk kaugembast ajast sõdis jänu ristikhaina=maa kündmisse eest sawa 3 hobbese=päiwa wakka=ossa ma eest arwatus. Ent kun ristikhain kessa=nurme om külwetu nink perran eesmast nütmist saap ülesäetus, tullep ennege üts hobbese=päiw wakka=ossa ma eest arwata.

Tähendus: Neide kontrakte pidamisse man, mes nüüd jo omma tettu, ei pea tallomehhi kartohwli-, linna=nink ristikhaina tõle ossa=kaupa mitte muido pantama, kui neide omma perraandmissesega.

- e) Sitta weddamtisse man saap 14 foorma eest 1 hobbese=päiw arwatus.
- f) Wori pääl sawa ennege 7 wakka rükki ehk 40 punda minneki=nink 20 punda tullesi foormas arwatus. Minneki pääl sawa 35 wersta, tullesi pääl 40 wersta egga päiwa ette arwatus. Wore ei pea kohhalt halwa tee, ei ka külwi nink pöimo ajal wdetama.
- g) Egga ütتهاللولisse pallotusse=pu sülle eest, mes tallomees säitsme wersta taggast peap raggoma nink mannu weddama, arwatas temmale üts hobbese=päiw mahha; kawweliffemba ma taggast arwatas tallomehhele pu raggomisse nink mannuweddamisse päiwi se pu=weo jone=firja perra, mes kubernemango üllembist om antu nink seni ajani sädusses om petu. Kige selle mannuweddamisse man, mes honete ehhitamisses tarbis läap, saap tee=kawweus nisamma arwatus, kui pallotusse=pu weddamisse man.
- h) Kui ütته teolisse talwe ja suwwe töe aega kokko arwatasse, sis ei pea ennamb welja tullesma, kui fattedükümmend nelja tundi pääle, fakssteis=kümmend tundi toe aega.
- i) Ärraorjatu teo=päiwi peap eggal kuul eggäutte perremehhega effiärralikkun orjusse=ramatuin nink pulke pääl ärraarwatama. Kui sedda ei tetta nink tulley seggaminne teo=päiwi arwamisse man, sis om sedda kohto poolt möisa=wannamba kahjus arwata.
- k) Kui aiga möda üts ehk töine wastne ma=tö, märaft sel ajal ei olle, peas prugitawas sama, sis saap möisnikkuiide=foggodus sedda sädust, mink perra säraft tulley arwata, üllemba ma=wallitusse polest lassma finnitada.

§. 11.

Kui tallo ennamb kui 10 wersta möisast kawwen om, sis peap teo=orjusse kontrakte teggemisse man säetama, kas nink märaft tassumist teolissele se tee käumisse eest sünnis arwata.

§. 12.

Talloperrimees, ke teo=orjusse päle om lepnu, sadap omma teolist wälja nisaggede, kui möisa=wallitus sedda nöwwap; kui teolinne ütته ehk töise asja läbbi, mes temma süüst ei tulle, selle tö teggemisest saap keeltus, mink tarbis temma wälja om tallitedu, sis kaego möisa=wallitus sedda toisele töle panda, sest et perremehhele eggakord se päiw leppitust orjussel tulley mahha arwata. Ent säraft arwamist ei olle tingi=ehk offa=tükke teggemisse man mitte, mes nidade saap arwatus, kui jo üllewan kindwas om säetu.

§. 13.

Selle tassumisse arwamisses, mes 6. §. perra möisa=perriswannamba poolt, kui temma sedda tallo wahhest ärramüüp, talloperrimehhele tulley anda, säetas sin, et leppitu teo=orjus rahha perra, nink egga jalgsi=päiw 15 hõppe kop-

pika, egga hobbese=päiw 20 hoppe koppika ette om arwata. Willi nink mu ma=saak, mes rentnikkul om massa, saap keskest läbbi wimatse kolme ajastaja turro hinna perra arwatus.

§. 14.

Kui kihhelkonna=kohhus teo=orjusse kontrakte peas finnitama, nink sissen middage olles säetu, mes een loetawi säadmiste wasta, ehk mes mitte 8. 9. nink 11. §. perra es olles, sis saap temma Kreisrihti=kohto poolt eggäutte säraftse kontrakti perrast 15 hoppe rublaga foggokonna=ladiko hääs trahwitus.

§. 15.

Talloorahwa kindmas kaitsemisess saap Lihwlandi=ma möisnikkuiide=foggodusse hoolde jätetus, teo=orjusse kontrakte teggemisse ülle walwa, se digussaga: kui üts möisa=wannamb lija orjusse päle kontrakti olles tennu, sedda keelda, nink kui waja olles, üllekaejid säda, ilma kellela säraftsel möisa=wannambal lubba ei pea ollesma, teo=orjusse kontrakte tetta, ehk kui neid ommete tettas, sis ei massa nemma middage. Möisnikkuiide hoolde jätetas ka, ärraarwata, funnas nink mil wisil waja olles, sedda digust pruki, mes neile om antu, säraftid üllekaejid säda.

§. 16.

Sullane nink uäütsik leppiwa talloperrimehhe mannu tenistuste ajastaja päle. Ne sullase nink näütsiko, kel omma digusse perra muijale minna, nouw om wdetu, foggokonnast wälja astu, peawa sedda Märdi=päiwa ajal foggokonna=kohstule kulutama, nink kui nemma perremehhe mant, kelle tenistussen nemma omma, tahtiwa ärraminna, peawa nemma kats kuud enne Jürri=päiwa sedda perremehhele teda andma; ent se wastse tenistusse perrast, mes nemma muijal ehk foggokonnast leppiwa, peawa nemma 25. Märdi= (paasto=) ku päiwani foggokonna=kohstule kindmat tunnistust toma, muido om foggokonna=kohstul digus, ommalt poolt neid tenistuste panda. Mes talloorahwa sädussen 1819 ajastajast 846. §. ümbrehulkmisses om säetu, jääp figite kindmas.

b. Rent=kontraktel, mes rahha=ehk wilja=masso päle tetta s.

§. 17.

Misuggutse kontrakti sawa figewähembast kuwwe ajastaja päle tettus, mink man tallomehhele sedda digust antas, eggal ajastajal renti üllesüttelda, ent sel wisil, et temma kattel eddimätsel ajastajal sedda digust ilmkeelmata wõip pruki; ent kui temma perran sedda aiga renti tahhap üllesüttelda, sis peap temma ehk henne affemele sesamma kontrakti päle ütته töist rentnikko

mõisa-wannambale ettesaadma, ehk kui se tedda wasta ei wõtta, eggäutte puduwa rendi-ajastaja eest mõisa-wannambale 10 pronzenti rendi-rahha sum-mast kahjotassumisses masma.

§. 18.

Mõisa-wannambal om lubba, neide kontrakte man sedda leppingut tetta, et temma tallo-rentnik temmale nimmetedawa arwo perra teolissi leppita hinna eest peap andma, mes rendi-rahha mant saap mahha arwatus. Se man peap se tähtpäiw kindmaste säetama, mil mõisa-wannamb eggal ajastajal tal-lomehhele peap teda andma, kas nink kuis paljo teolissi temma perrantullewas ajastajas tahap nõuda.

§. 19.

Kui rendi-ajastaja mõda omma lännu nink mõisa-wannamb tallo-rent-nikkule renti ülesütlep, sis om rentnikkul digus, se eest, mes temma wahhest rendi-ajastajil tallo tullus om päle tennu, tassumist nõuda. Mes hinda sä-ratse tallo-parrandamisse eest tullep arwata, peap kontraktin selgeste nink nim-melt ärraleppitu ollema.

§. 20.

Kui rendi päle antut maad ärramüwwas, sis om rentnikkul lähhemb digus, tedda osta, nink kui temma sedda digust ei tahha pruksi, sis om tal sedda kahjotassumist, mes 6. §. om säetu, mõisa-wannamba käest sada.

§. 21.

Rent-kontrakti, mes offast teo-orjusse, offast rahha-nink wilja-masso päle omma tettu, tullewa rahha-ehk wilja-rendis arwata, kui kontraktin lep-pitu teo-orjus, 13. §. arwamisse perra, ennamb ei kanna, kui kolmandat offa rendi-rahha summast.

§. 22.

Teo-orjust, mes nisuggutsin kontraktin leppitas, ei woi toisite, ei ka roh-kembalt nõuda, kui sedda selge teo-orjusse päle tettun kontraktin lubba om sada.

C. P e r r i s r e n t = k o n t r a k t e s t .

§. 23.

Nida kui tallomees üllewan näudetul wisil mõisa-wannambaga tükkis ajas rentkontrakte wõip tetta, ni wõip temma mõisa-wannamba käest ka maad perrisrendi päle wõtta.

§. 24.

Perrisrendiga tähhendetas neid leppinguid, mes perra perris-mõisa-wan-namb, kofkõnneldu kautsioni-rahha masmisse wasta, perrisrentnikko nink selle

perrantullewa suggu kätte rent-maad mõnne kofkolepmissegaga nidade figes ajas pruksi annap, et üts offa ma-rendist massetu kautsioni-rahha summa läbbi saiswas rahhas jääp nink selle rahha-summa intressi eggal ajastajal teo-or-jusselt ehk rendi-hinnast, olgo se rahha ehk willi, mahhaarwatas.

§. 25.

Rigin perrisrent-kontraktin peap säetu ollema, mitto prozenti kautsioni-rahha eest intressi arwatas, mes egga ajastaja rendi-rahhas tullep mahha arwata perrisrent-kontraktin, mes teo-orjusse päle tettas, peap weel päle se teo-orjusse rahha-hind säetama, mes egga jalgsi-nink hobbese-päiwa eest tullep. Se man peap weel lepping tettama, kas se hind ifs saisma peap jääma, ehk aiga mõda toisite säetama, nink kui sedda toisite säetas, peap näudetama, mes digussega nink mil ajal sedda tetta om. Ni wõis, eenkojus üteldu, teo-orjusse hinda 25 ajastajast 25 ajastajani se keskmatse hinna perra sada, mes rda wimatset wiel ajastajal omma masnu, nink ärraarwata, kuis paljo rükki ütte jalgsi-nink kuis paljo rükki ütte hobbese-päiwa eest tullep.

§. 26.

Perrisrent-kontrakte wõip tetta teo-orjusse, rahha-ehk wilja-masso päle, ni kui kontrakti teggijide omma tahtminne om.

§. 27.

Perrisrent-kontrakte peap sadusse perra fihhelfonna-kohtun kontrakti-ra-matohe nink freisrihti-kohtun pandi-ramatohe kirjotedama nink freisrihti-kohto polest kulutedama.

§. 28.

Sissemassetu kautsioni eest, mes selge rahha perra peap sissekirjotedama, nink ei mitte rahhainnalissi asju perra, ni kui om willi ehk mu saarne assi, om perrisrendi-ma perrisrentnikkule pandis.

§. 29.

Kui ütte mõisa pääl pantkirja-, ehk muud kohto-ramatohe kirjotedu wõlga om, sis peap rendi päle andja, kui selle mõisa perriswannamb, kaut-sioni rahha wõtmisse perrast kredit-kassa kohto nink wõllandudjidega enne selle-tust teggema.

§. 30.

Perrisrentnikkul peap eggal ajal sadusse perra täwwelik nink kõlblik tallo jäädwa hä ollema, nink temma jääp omma tallo piddamissen, ni kui eggäuts tõine rentnik mõisa-wannamba perrakaemisse alla.

§. 31.

Perrisrentnik nink mdisa-wannamb wdiwa eggal ajal perrisrendi=ma ostmisse nink mümissse perrast henne waijel leppi, ent se om teda, et mdisa-wannambal säratside lepmiste man ilma perrisrentnikko perraandmisseta digust ei olle, perrisrendi päle antut maad ütte tdiise kätte müwwa.

§. 32.

Perrisrentnikkul om lubba, omma perrisrendi=maad ütte tdiise kätte anda, kelle wasa mdisa-wannamba poolt digussaga ütteke laitust ei olle.

§. 33.

Perrisrendi=ma andmist tdiise kätte peap nisammute, kui perrisrent=kontrakti essi, pandi=ramatohe kirjotedama nink kreisrihti=kohto polest kulutedama.

§. 34.

Se kaswo, mes perrisrentnik wahhest saap, kui temma omma perrisrendi=maad ütte tdiise kätte annap, om temma perralt nink mdisa-wannambal ei olle sest ütteke jaggo.

§. 35.

Kui perrisrentnik omma perrisrendi=maad ütte tdiise kätte annap, ehk sedda kellegile perrandusses jättap, sis peap temma, kui ma käästandja ehk kui perrandussejätja, se eest hoolt kandma, et perrisrendi=ma wdtjale ehk perrandajale särane tallo jaadwa hä perra jääp, kui sädus sedda ndwwap. Kui perrisrentnik ilma perrandajita nink ilma wiimse sädusseta kolep, sis jääp se ma, mes temma käen perrisrendi pääl om olnu, sel kombel jälle se mdisa kätte, kelle käest sesamma perrisrendi päle olli wdetu.

§. 36.

Se sädusse teggeminne, kas nink mārast abbi kredit=kassa kohto poolt selle wdip anda, ke perrisrendi=maad hennele saap, jääp, kui se ma ütte pantkirju=wdllaga koormatu mdisa perra om, kredit=kassa kohto fige eddi=matse foggodusse hoolde.

D. Tallorahwa wõlla-asjast.

§. 37.

Se säadminne, mes selle 1819 ajastajal wäljaantu tallorahwa sädusse 51. §. om luggeda, et tallorahwa foggokonna kunninga=masso masmisse eest hulgan peatwa saisma, jääp kindmas, mes mannu sedda täütjat sädust pan-

tas, et foggokonnal mitte digust ei pea ollema, ütte nink tdiise foggokonna=ommatse käest ennamb kui käenollewa ajastaja wdлга tagganduda.

§. 38.

Kui pudust kunninga=massa mannu lditas, peap ilmwiitmata ärraar-watama, kuis suur jaggo sellest egga foggokonna ommatse päle tullep nink sedda eggäutte käest foggowdetama, et nisuggutse wdlla arwamisse mitte üttest ajastajast tdiiste ei jä. Sedda sädust tullep ka selle tallomehhe man täuta, ke teda om andnu, et temma foggokonnast tahhap wäljaminna.

§. 39.

Wdlla mdisa-wannamba nink tallorahwa waijel omma fattesuggutse; wdlla, mes figest foggokonnast nink wdlla, mes ütstkuist tallomehhist omma tettü. Ne sädusse, mes foggokonna wdlla perrast omma antu nink nüüd weel saiswa, jäwa täwweste kindmas; ent ütstkuide tallomeeste wdlla perrast saap, konkurssi=kõrra täwwebas teggemisses, sedda säetus, mes siin allan om luggeda.

§. 40.

Rige perrast, mes mdisa-wannamb rentnikkule hääst melest om lainanu, om temmal eddimanne digus se likuwa hä päle, mes rentnik om majja tonu. Temma ei tohhi sis tallo üllesütlejat rentnikko mitte keelda ärraminne, nifawwa kui temma omma wdlla tassumist selle hääst nink warrast wdip sada.

§. 41.

Rigen kõrran, kun säduste nink niuemelt selle 1819 ajastajal wäljaantu tallorahwa sädusse 325. nink 587. §§. perra tallomeest wdip fundi, omma mdisa-wdлга tõga ärratassuma, peap sedda möda tettama, kui siin saap säetus.

§. 42.

Wdglasse kohhus om, wiimsest konkurssi pätwast arwatu, eunege ütst ajastaig omma wdлга tõga ärratassuda. Ille selle aja ei pea sedda temma wdlla perrast mitte kaugemba kinnipetama, ei ka temma ärraminne keeltama. Sesinnane sädus saap fige wdlla perrast antus, mes tallorahwal sel ajal om.

§. 43.

Tallomees peap ennege omman mdisan omma wdлга tõga ärratassuma, ehk olgo, et temma essi tahhas mdisa pirist wälja minna nink muijal tõdd wdtta.

§. 44.

Kui temma abbiello mees om, sis tohhitas sedda ennege neljas pätwas näddalin tõle fundi.

§. 45.

Ed=palk, mes temmale tulley arwata, ei pea mitte wähhemb ollema kui 15 koppikat hõppe rahha päiwa eest, ilma selle toiduffeta, mes tälle mõisa-wannamba polest peap antama. Suremba päiwa=palga säädminue wõip mõisa-wannamba wabbast nink hääst melest sündida.

§. 46.

Kui wõlglanne ilma naiseta nink temmal seperrast fik nåddal aiga om, omma wõlga tõga tassuda, sis peap mõisa-wannamb, kui se wõllatassuminne tõga ülle pole ajastaja künip, wõlglasselle weel ülle toidusse nink päiwa=palga 45. §. perra, ka tarbilist ihokattet andma, mes ommete mõisa-wannamba ommandusses jääp.

§. 47.

Ent wõlla tassumist tõga ei wõi ülleütselt muido funnage olla, kui en-nege sis, kui konkurssi läbbi arwalikkus om sanu, et wõlglanne omma wõlga ei jõwwa massa.

§. 48.

Eggäütte wõllandudmist tallomehhe kääst peap seddamaid, kui temma tallo=assend ülesütley, arwaldetama nink eggakõrd ülesütlemisse=tähhe sissen teda=antama, kas tallomehhel mõisa-wannambaga, kelle temma tallo=assend om ülesütletnu, wõlga om.

§. 49.

Tallo ülesütlemisse man peap ka seddamaid tassumisse=arwopiddamist ettewõdetama, et kui wahhest minki asja ülle tulli tõsses, sesamma ilm wiit=mata saas selges tertus nink wõlglanne omma wõlla tassumisse eest aigsast hoolt wõis kanda. Ent se wõlg, mes weel tallo käästõndmisse man peas lõitama, saap perrast selletedus.

§. 50.

Mõisa-wannamb ei pea konkurssi=ndõdmissegaga tallo=rentnikko wasta, ke talloassend om ülesütletnu, mitte wiitma, kui temma näep, et se omma wõlga ei jõwwa massa nink kui arwalik om, et selle 1819 ajastajal wäljaantu tal=lorahwa sädusse 314. §. perra, wõlglasselle wähhannu warra perrast konkurs ei wõi ärrajada. Mõisa-wannamb peap sãratfen kõrran tallo ülesütlemisse man seddamaid sãdusse perra teggema, et, kui üski wõimolik om, wõlglasselle ärra=minnemisse ajal konkurssi=assõ ärratallitedu nink lõppetedu olles.

II.

Tallomehhe wigusselt, hennelle perrismaad sata.

§. 51.

Tallomehhele jääp, ni kui enne ni perrast, se digus, mes temmale tal=lorahwa sädussen 1819 ajastajast om autu, allale, hennelle perrismaad sata, ent temmal ei olle mitte lubba mõisnikkuiude mõisid osta.

Tähhendus: Mõisnikkuiude kredit=kassa om hennelle ettewõtnu, omme offaliste figeeddimatse kokkotullemisse man sãdussi tetta, mink perra tallomeestele selle kohto poolt rahha lainus wõis anda, ke neide mõiside kääst tahitwa maad osta, kellel kredit=kassaga wõlga om.

§. 52.

Nisuggutside maije mõiuisse läbbi, mes kunninga ehk mu masso al om=ma, ei pea üttele mõisnikkuiude mõisat wähhembas tettare, kui sedda tallo=rahwa sädussen 1818 ajastajast om sãetu.

§. 53.

Kui tallomees hennelle maad perrisfess õstap, sis lahutedas selle ma= mant fik digus ärra, mes mõisnikkuiude ma=nink saisusse=digus om.

§. 54.

Kik massu nink teggemisse, mes tallomehelt õstetu tallo pãal omma olnu, olgo nemma rahha=ehk wilja=massu ehk teoarwolinne orjus, nida kui om tee=sãadmine, kiut, soldatide=korteri andmine nink mu sãratse, jãwa lahkmate se õstetu ma=tõkki pãle nink sawa selle surusse perra tõiste tallode wasta temma pãle ärrajaetus. Nisuggutside õrjuste õrjamisse nink masso masmisse perrast ei olle mõisa=perriswannambal üttele wastutamist. Pãle se om ommandusse=digusse perra mõista, et neide masmiste nink teggemiste seffa fik om arwata, mes sel ajal massa nink tetta om, ni kui ka sedda, mes wahhest eddespãide rigi=walkitsusse polest weel saap pãle pantus.

§. 55.

Mõisa politsei-, koggokonna=kohto=nink kihelkonna=kohto-, ni kui ka firriko=asjun jääp õstetu talloasseme perremees, ni kui enne ni perrast, mõisa alla nink mõisaga ühhendetus.

§. 56.

Kui mõisa=perriswannamb middage tahhap ette wõtta, mes koggona

mõisa nink walla tullus peap tullemä, ni kui om ma=kuitataminne krawi= lõikamisse läbbi, wastse teije teggeminne, westi ehitaminne nink mu sãratse asja, sis peap temma, kui tãlle se tarbis ütte jaggo sest tallomehhele ärra= müdust maast waja om, selle tarwitawa matükki samisse perrast selle tallo perremehhega hãäl wisil kofkolepma.

§. 57.

Tallomehhele om lubbatu ma ostmisse man leppi, müja ma pãäl mõnda digust nink sedda aiga mõda omma perrisma mannu hinna eest perritseda.

§. 58.

Misammute om temmal lubba, omma perrisma pãäl sãratsid digussi anda, ent ennege selle mõisale, nink kullest temma perrisma om wãljal= digatu, ehk selle, mõisa koggakonnale.

§. 59.

Ülle selle mõisa ehk selle mõisa=koggakonna piri wdip temma hennelle kül sãratsid digussi sata, ent ei mitte tõisile lubbata.

§. 60.

Neid kulutussi, mes selle 1819 ajastajal wãljaantu tallorahwa sãdusse 55. §. perra freisrihti=kohto polest ma=ostmisse kontrakte perrast kulutedas, peap ka Lihwlandi=saksakele ammeti=lehhe läbbi tedaantama. Ent neid kulutussi peap ennege neide wõllauskjide perrast wãljaantama, kelle lainus mitte kohkun pandi=ramatohe ei olle kirjotedu, konna neide digus, kelle lainus pandi=ramatun üles om pantu, ka ilma kulutusseta kindmas nink rikmata jãap.

Tãh hendus: Mes 55. 56. 57. 58. 59. nink 60. §§. om sãetu, jãap ka perrisrent=kontrakte perrast kindmas.

§. 61.

Landradi=kohhus peap se eest hoolt kandma, et pandi=ramatuid ilmwit= mata freisrihti=kohtuin sisfesãetas nink prugitas, ni kui tallorahwa sãdus 1819 ajastajast sedda kãsep.

III.

P o l i t s e i s ä d u s s e.

§. 62.

Haino=nink õlgi=(nappo=) mümisse perrast, mes tallorahwa poolt ma= japidamisse kahjus sãnnip nink selle 1819 ajastajal wãljaantu tallorahwa sã=

dusse 484. §. 5. tükkin kül keetu, ent mitte trahwi alla ei olle pantu, saap sin sãdusses tettus:

- a) Tallomehhel ei olle ilma omma mõisa=wannamba lubbata mitte õigust, haino nink õlgi müwwa, nink tarbis temma hennelle eggakõrd lubba peap pallemä; ent mõisa=wannambal om kohhus tallomehhele lubba anda, neid haino müwwa, mes temmal selle haino=warrandusse ülle om, mes tãlle tallorahwa sãdusse perra 1819 ajastajast tallo jãadwa hã mannu arwatu tõpride nink hobbeste ülespidamisses tarbis lãap.
- b) Tallomees, ke selle sãdusse ülle astup, saap koggakonna=kohhta sõrna pãäl kinnipantus ehk ihho polest nuhheldus; ent kui ka ne nuhlusse tedda ei parranda, sis om mõisa=wannambal digus nõuda, et rent=kontrakt, mes sãratse holeto perremehhega om tettu, kohto polest saas tühjas tettus.

§. 63.

Kui üttest ostjast ehk müjast tunnistusse läbbi arwalikkus saap, et tem= ma wõlsmõto ehk wõlškalo turro pãle om tonu, sis ei kaota temma mitte ennege sel kõrral turro=õigust ärra, enge saap kui petja pãle se weel kohto kãtte antus nink nuhtlusse alla heidetus.

§. 64.

Rahwale figist saisusüst saap kangeste ärrakeeltus, tallomehhe kãest wilja ehk muud ma=suggu kõrre pãält osta. Kui sedda lõitas, sis kaotawa ostja omma etteantu kãe=rahha ilma kige tassumisseta ärra.

§. 65.

Mõisa=politseil om kohhus, se ülle walwa, et seddasinnast sãdust petas, ka perrakaeda, et kaupmehhe, ke maal umbrekãuwa, õige mõdo nink õige kaloga kauplewa, nink neist nisugutsid, kellest arwalikkus saap, et nemma wõlsmõto nink wõlškalo omma pruuknu, kohto kãtte anda, et uemma sã= dusse perra saasse trahwitus.

IV.

Kohtopiddamissest tallorahwa asjun.

§. 66.

Kohtopiddamisse lühendamisses nink ussinambas lõppetamisses tallorahwa asjun saap selle 1819 ajastajal wãljaantu tallorahwa sãdusse 170. nink 172. §§. tãrwembas teggemisses sin sãetus, et eddispãide sedda ülesantawat kihhel= konna=kohtuist leppitamisses petut nõurwo nink hãasarwamist kohunkãujile

seddamaid protokollest tedaantas, nink neide tälliasja sis ennege ennambas läbbindudmisses nink ofusse-andmisses kreisrihti-kohto kätte lähatedas, kui kihhelfonna-kohto essi kohhutellejid ei olle jõudnu tõine tõisega leppitada.

§. 67.

Et kihhelfonna-kohtoherra figelt poolt wabbusen nink rahhoga wõisse teggewa olla, ni kui neide ammet sedda nõwwap, nink et kük sündmata lug-gupiddaminne innimiste saisuffest saas keeltus, saap kihhelfonna-kohtoherril wallitseminne ütte kreispäiwa-foggodusse hoolde jättetus, minck tarbis howrihti ma-kohto sõnna pääl, üllembast kirrikowõrmündre-herrast egga kolme ajastaja perrast, ehk kui ütte kihhelfonna-kohtoherra asse tühjas om sanu enne kui ne kolm ajastaiga omma mõda lannu, ütse kreispäiwa-foggodus peap kokkofutsu-tuma. Se wiis, kuis kihhelfonna-kohtoherril peap wallitsetama, jääp ni kui ennegi.

§. 68.

Sen kreispäiwa-foggodussen sawa fige kreisi kihhelfonna-kohtoherra kreisi mõisa-wannambide poolt, kel wallitsemisse õigus om, wallitsetus nink üllembast kirrikowõrmündre-herrast howrihti-makohtule ammeti päle kinnitamisess nimmitetus.

§. 69.

Selsammal wiisil saap ka kihhelfonna-kohtoherril abbiliste wallitseminne ettewõetus.

§. 70.

Kui ütte kihhelfonna-kohtoherra asse om tühjas sanu enne kui ne säetu kolm ajastaiga omma mõda lannu, sis peap seddamaid ütte wastset kihhelfonna-kohtoherril wallitsetama.

§. 71.

Eddispäide peap ka, kui kihhelfonna-kohtoherril omma ärrawallitsetu, neide abbiliste wallitsemist essierralde ettewõetama. Seperrast ei olle mitte lubba, kui kirju läbbi wallitsetas, kirjan kätte üttenkoon, ütte kihhelfonna-kohtoherril nink tõist temma abbilisess sõnda, enge eggauts neist peap essi-ärralikkun pitsatiga kinnipantun kirjan nimmitetus sama.

§. 72.

Kihhelfonna-kohtoherril nink neide abbiliste wallitsemisse tarbis lassap üllemkirrikowõrmündre herra eggast kreisi wallitsemisse-jauft essierralde neide nimme, kelle seast kihhelfonna-kohtoherril neide abbilistega sünnis wallitseta

nink neide mõisa kirja panda nink neid kirju ei mitte ennege kreispäiwa-foggodussele ettepanda, enge ka jo enne sedda kreispäiwa-foggodusse kokkofutsu-misse ajal eggan kreisi jaun mõisast mõisade lähhatada.

§. 73.

Eggautte kihhelfonna-kohto man peap ütse wannutedu kirjutaja ollema, ke kreisrihti-kohto poolt ammeti sisse saap säetus nink ammetist wallalelastus, kihhelfonna-kohtoherril nimmitamisse pääl, ke kirjutajale kindmat palka peap säädma. Se kirjutaja peap kike kihhelfonna-kohto kirju alla omma nimme kirjutama.

§. 72.

Kihhelfonna-kohto peawa eggal ajastajal figewähembast ütsefõrd kreisrihti-kohtoherralt, ent kreisrihti-kohto egga kolme ajastaja sissen ütelt howrihti ma-kohtoherralt läbbi kaetama, se sädusse perra, mes ülleüldset kohtoläbbikaemisse perrast om antu.

§. 75.

Kreisrihti-kohtoherril om howrihti ma-kohtule kihhelfonna-kohtuile läbbikaemist teda anda; howrihti ma-kohtul om ommalt poolt ülleüldset tedaandmist kohtuile läbbikaemisest mõisnikkuide-konwentile nink kindralku-berneril kätte lähhatada.

§. 76.

Essiärralikkus kihhelfonna-kohtuile läbbikaemisess, mes kreisrihti-kohtus arwaw tarbis ollewat, om kreisrihti-kohtoherril lubba, omme abbi-kohtoherril lähhatada.

§. 77.

Kreisrihti-kohtoherril nink neide abbi-kohtoherril sawa, kui nemma kihhelfonna-kohtuile läwa läbbikaema, kiudo-hobbesid ilma masfuta; ent howrihti-makohto wannambide saap nelja hobbesse tarbis mõisnikkuide-foggodusse kassast posti-hobbeste rahha antus.

Lähhendus: Kui nesiinatse wastse sädusse koski mõisa-perriswannambide nink mõisa-rentnikke wajel peasse tälli saatma nink mõisa-rentnikko arwasse, et nemma sedda, mes nemma kontraktin omma lepnu, niüd ennamb es jõwasse täüta, sis om lubba, rent-kontrakti enne rendi-ajastaigi mõdaminnemist, selle 1819 ajastajal wal-jaantu tallorahwa sädusse XV. punkti perra, tühjas tetta.

Ar 845
(Suure)
Sure

Keisri-herra

P ä l e p a n t u j a g g o.

Neide rigi üllembast wallitsussest kinnitatu täütja sädusse tükki mannu om suur Keisri-herra 23^{mal} Januaril 1845^{mal} ajastajal perrantullewid käske andnu:

Neide täütja-sädusse tükke 3. §. perrast:

„et kuuwe ajastaja sissen fik rent-kontrakti peawa kirjotodu ollema.“

Neide täütja-sädusse tükke 15. §. perrast:

„et mõisnikko omman eigeeddimatsen kõra-perralissen landstoa-koggodussen kontrakte üllekaemisse-sädussi peawa teggema, nink et seni, kunnid ne sädusse sawa kinnitodus, wakkoramato eenkirjas nink juhhatamisses jäwa, kuis kiki kontrakte mõisawannambide nink tallorahwa waijel peap tettama, nida, et kun paigan mõisa-tõ suremba omma, kui se, mes wakkoramato perra säetu om, neid wakkoramato perra peap wähhendetama, seni kui mõisa-wannamb ma-üllemdõtmisse läbbi om selges tennu, et selle ma hind, mes tallorahwa kätte om jaetu, temmale wakkoramato perra digust annap, surembat orjust nõuda; ent et sääl, kun selle ajalisse orjusse wähhemba omma, kui nemma wakkoramato perra peawa ollema, neid mitte surembas ei wõi panda.“

Rija sõa-kuberneer, Lihwlandi-Esti-nink Kurra-ma findral-kuberneer, jalgsi-sõawäe findral

Golowin.